ANTROJI DALIS

DRAUGAS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement | 1993 m. sausio mėn. 9 d. / January 9, 1993 | Nr. 5(1)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Ateitis ir Lietuva

Naujųjų metų angoje stovėdami, žiūrime į ateities rūkus ir bandome spėlioti, ką ateitis atneš mums ir Lietuvai. Brėkštančios dienos šviesa rodo tik neaiškius aplinkos kontūrus. Ateitį spėti yra nedėkingas projektas, o tačiau jis yra būtinas. Taip ir ūkininkui būtų labai naudinga žinoti, ar vasara ateis lietinga (gera arbūzams auginti), ar karšta ir sausa, kurioje tik kaktusai auga. Šis ūkininko įvaizdis parodo ir gana ribotą ateities atspėjimo naudą. Jei ūkininkas tikrai žinotų, kad vasarą Lietuvą užpuls tokia sausra, kad viskas, ką jis pasės, turės nudžiūti, jis nieko nesės. O tada pranašauta nelaimė tikrai ir ateis. Todėl taip, kaip ir tas mūsų nelaimingas ūkininkas, turime žvelgti į ateitį kuo toliau: gal viena vasara bus sausa, bet jei klimatas staiga nepasikeis, Lietuvos žemėje ir toliau bus galima auginti rugius ir bulves, ir neteks pereiti prie dykumos augalų.

Ką tik pasibaigę metai Lietuvai buvo geresni, negu buvo galima tikėtis. Lietuvą ištikęs vasaros karštis ir didelė sausra sumažino rudens derlių, bet bado neatnešė. Jaunos nepriklausomos Lietuvos politiniame gyvenime vis didėjantį paralyžių sustabdė rinkimai. Tiesa, tų rinkimų rezultatai visiems — net ir laimėtojams — buvo didelė staigmena. Niekas nebuvo pranašavęs, kad iš keliasdešimties rinkimuose sąrašais kandidatavusių partijų ir grupuočių vienų viena gaus arti pusės balsų. Tai tiesiog negirdėtas laimėjimas Lietuvos komunistų partijos įpėdinei LDDP. Šios partijos laimėjimas užsklendžia nuostabų Lietuvos kelio nepriklausomybėn periodą. Prasideda normalus politinis gyvenimas, kuriame labai svarbi partinė retorika, rinkimus lemia gražūs pažadai. O tačiau rinkėjai pasilieka sau teisę keisti savo nuomonę per ateinančius rinki-

(Nukelta į 4 psl.)

Šiame numeryje:

Gerų metų Lietuvai • Laikas Šv. Augustino mąstysenoje • Lietuvos kraštotyra 1992 metais • Laiškai iš Vilniaus (2) • Rašytojo Eugenijaus Ignatavičiaus laiškas savo tautiečiams • Aido Marčėno eilėraštis Sausio tryliktajai • Prisimenant poetę Živilę Bilaišytę (1951-1991) • Kultūrinė kronika

Šv. Augustino „Išpažintys" ir subjektyviojo laiko filosofija

UGNIUS TRUMPA

Norėdami geriau suprasti individualaus laiko problematiką, o ypač dabartinę jos padėtį, mes turime atsižvelgti ne tik į filosofinius, bet ir į psichologinius jos sprendimus. Akivaizdu, kad toks būdas turėtų padėti nagrinėti ir palyginti tiek senesnes, tiek naujesnes teorijas, panaudojant psichologijos mokslo teikiamą empirinį materialą. Tai padėtų interpretuoti daugelį filosofinių teorijų, liečiančių žmogaus būties klausimus, nušviesti jas naujoje šviesoje ir pilniau išnaudoti jų metodinius bei praktinius pasiekimus.

Savo nagrinėjimui galime panaudoti tokią bendrą žmogiškojo laiko padalijimo sistemą, kuri naudojama kaip mokslinė, nes remiasi daugeliu šių dienų mokslinių tyrinėjimų:

1. Psichinis (sensorinis) lygmuo. Jis remiasi fiziologinių, psichinių bei aplinkos pasikeitimų suvokimu žmogiškojoje sąmonėje. Tai laikas sąmonės lygmenyje. Tai ne tik fiziologinių, bet ir psichinės veiklos temporalinių charakteristikų (intuicijų, emocijų, įvaizdžių) suvokimas.

2. Kitas lygmuo, tai jau perėjimas nuo individualaus laiko suvokimo prie jo sudėtingų santykių su kultūriniu laiku. Šis naujasis etapas tiesiogiai siejasi su sociokultūrine individo integracija. Tokiu būdu individo laikas tampa jo būties sudėtingo santykio su visos žmonijos kultūrine būtimi išraiška. Individui integruojantis į kultūrą, kinta ir individualaus laiko pobūdis. Jis tampa iš individualaus subjektyviu.

3. Trečiasis lygmuo — tai egzistencialinė subjektyvi laiko išraiška arba jo charakteris. Lyginant su prieš tai einančiu punktu, tai lyg grįžimas atgal prie subjektyvaus laiko, bet jau kitame lygmenyje. Tai subjektyvaus laiko samprata kultūriniame lygmenyje, kuri parodo visuotinį asmens santykį su sociokultūrine būtimi. Čia laikas tampa ne tik asmeninės būties, bet ir asmens ir visuomenės, asmens ir kultūros santykio išraiška. Tokiu būdu laikas yra ne tik žmogaus santykis su gamta (pasireiškiančioje ir jame pačiame), bet ir su socialiniu bei kultūriniu pasauliu. Taip laikas tampa visuotine žmogiškosios būties išraiška. Tačiau tuo nepanaikinami prieštaravimai tarp individo ir visuomenės, tarp žmogaus ir gamtos.

Bandydami panagrinėti egzistencinį subjektyvaus laiko charakterį, kreipsimės į šv. Augustino filosofiją. Šis mąstytojas nors ir nesukūrė išbaigtos laiko teorijos, bet savo giliomis įžvalgomis bei nuoširdžiu pasišventimu tiesos ieškojimui užtarnautai gali būti laikomas subjektyvaus laiko filosofijos pradininku vakarietiškoje tradicijoje. Sunku atrasti tokio šv. Augustino požiūrio ištakas ir prielaidas. Filosofijos istorikai labai įvairiai interpretuoja ne tik pačias prielaidas, bet ir visą šio mąstytojo kūrybą. Vieni mano, kad priežasčių reikėtų ieškoti istorijos pokyčių eigoje, kiti teigia, jog tokia šv. Augustino pozicija laiko atžvilgiu nuosekliai pereina iš jo bendros pasaulėjautos ir gali būti laikoma jos sudėtine dalimi. Tačiau, matyt, teisingiausia būtų pripažinti, jog šv. Augustino laiko filosofija, tai jo gilių apmąstymų apie pasikeitimus žmoguje ir jį supančiame pasaulyje išdava. Skirtingai nuo visos antikinės pasaulėžiūros ir konkrečiai — nuo antikinės religijos, Dievo kaip tikėjimo centro suvokimas persikėlė iš kosmoso, iš pasaulio į žmogų, į žmogaus sielą. Tai nebuvo paprastas vaizdinio ar dėmesio centro poslinkis, o intencijų ir energijos išeigos taško pasikeitimas. Krikščioniškoji pasaulėjauta ne tik privertė kitaip žmogų pažvelgti į save, bet ir atrasti savyje Dievą. Būtent tai įgalino savęs pažinimą tapti ir Dievo pažinimu, kas davė naują postūmį introspekcijai, kuri vėliau tapo neatskiriama Vakarų kultūros dalimi.

Šv. Augustino *Išpažintys* yra puiki šio sudėtingo proceso iliustracija. Šis kūrinys, tai lyg dviejų asmenybių dialogas, kurių viena — Dievas, o kita — autorius. Pažymėtina tai, kad savo klausimais šv. Augustinas nebando išgauti iš savo Viešpaties atsakymų, bet atsargiai bando išgirsti Dievo žodžių atgarsį savo sieloje. Tokio vidinio susikaupimo ir didžiulio dėmesio bei tikėjimo dėka šis monologinis pagal savo formą kūrinys ir įgauna dialogo pobūdį ir reikšmę. Tokiu būdu augustiniškas pažinimas, tai maldos ir įžvalgos derinys. Toliau jau tampa aišku, kodėl pasaulio pažinimo ir pasaulėjautos centru šv. Augustinas laiko žmogaus sielą, o šnekėdamas apie protą ir atmintį, juos laiko tik žmogiškosios sielos dalimis. Dvasia, pagal šv. Augustiną, tai žmogiškosios būties, jos organizacijos pagrindas. O jei laikas yra tokiame pačiame santykyje su amžinybe, kaip ir žmogus su Dievu, tai šiuo atveju dvasia yra juos jungiančia grandimi. Dvasia tampa žmogaus sąlyčio su amžinybe, su Dievu, vieta ir aktyviu tarpininku.

Todėl laikas, o tiksliau laiko suvokimas, laiko jausmas įgauna ne vien filosofinę, bet ir teologinę reikšmę. Galbūt tai ir yra atsakymas į klausimą dėl reikšmės, teikiamos laiko problematikai. Tokiu būdu laikas, kaip ir dvasia, žmogiškoji būtis, atmintis, amžinybė tampa pagrindinėmis šv. Augustino filosofijos ir teologijos sąvokomis. Ir tik pilnai atskleidus jų tarpusavio santykius ir tarpusavio reikšmę, galima suprasti žmogaus fenomeną taip, kaip ji suprato šv. Augustinas. Čia nebus pilnai paliesta visa išdėstyta problematika, o panagrinėta tik žmogaus egzistencinio santykio su laiku priežastis.

Kad geriau būtų galima atskleisti laiko problematiką, kurią atrandame šv. Augustino *Išpažintyse*, pasinaudokime kai kuriomis

Christoph Amberger
(ca. 1500-1561/62, Augsburge, Vokietijoje)

Šventasis Augustinas
Medis, 124 x 60 cm

schemomis, kurias naudoja šio mąstytojo tyrinėtojai. Pavyzdžiui, G. G. Majorov nurodo tris pagrindinius klausimus, iškylančius šio mąstytojo filosofijoje:

1. Apie laiko santykį su būtimi ir apie laiko pradžią.
2. Apie laiko pažinimą.
3. Apie laiko matavimą.

Tačiau atrodo, kad šisai laiko problematikos skirstymas yra labai glaustas ir reikalauja daug daugiau klausimų pilnai sklaidai. Todėl geriau pasirinkti N. N. Trubnikov'o naudojamą planą, kuris atrodo daug išsamesnis:

1. Laiko ir amžinybės santykis. Laiko ir amžinybės formos ir amžinybės, kaip laiko formos, samprata.
2. Laiko apibrėžimas santykyje su praeitimi, dabartimi ir ateitimi.
3. Laiko apibrėžimas santykyje su judėjimo ir tąsumo matavimu.
4. Laiko, kaip subjektyvaus realios daiktų tąsos vaizdinio, samprata. Taigi pabandykime sekdami šia schema panagrinėti šv. Augustino laiko filosofiją, atrasti jos sąlytį su kitomis teorijomis ir atskleisti jos reikšmę, naudodami ją kaip planą. O taip pat pabandykime į ją įvesti kai kurias korektyvas, kurios atrodys būtinomis, mūsų tyrinėjimui nebetelpant arba nebeatitinkant pasirinktus rėmus.

I

Naudojant pasirinktą N. N. Trubnikov'o planą, sunku sutikti su antrąja pirmojo punkto dalimi. Sutinkant su pirmąja teiginio dalimi, norisi patikslinti, kad iš tiesų šv. Augustinas teigė, kad laikas yra amžinybės forma (ką mes vėliau detaliai įrodysime), tačiau ne atvirkščiai. Reikia pabrėžti, kad amžinybė jo filosofijoje neturi laikiškumo atspalvio. Ji neturi atgalinio ryšio nei su laikiškumu, nei su laiku. Bet tam įrodyti pabandykime pažiūrėti, kas visgi riša amžinybę ir laiką. Iš šv. Augustino minčių galime atsekti, kad tik dabartį galima laikyti amžinybės apraiška. Tai galima pavaizduoti lyg amžinybės atvaizdą žemiškame veidrodyje, jei naudotume platoniškąją terminologiją. Ir, be abejonės, galime čia atrasti analogiją su didžiojo graikų mąstytojo laiko samprata. Yra žinoma, kad šv. Augustinas kurį laiką studijavo neoplatoniškąją filosofiją ir kad tai paliko žymią įtaką jo mąstymui. Tokiu būdu pilnai galimas ir šis kelias, kuriuo šv. Augustino mintys susisiekia su graikiškąja mąstymo tradicija.

Be to, šv. Augustinas griežtai skyrė kūrėją nuo jo kūrinio. Taip pat jisai palaikė griežtą hierarchiją tarp šių dviejų būties polių, t.y. tarp Dievo ir pasaulio. Tokiu būdu šv. Augustinas seka bibline tradicija, pagal kurią Dievas sukūrė laiką taip pat kaip ir pasaulį. Taip kad Dievas yra ankstesnis negu jo kūrinys, negu laikas, nes Jisai yra ne laike, o amžinybėje. „Kai nebuvo laiko, nebuvo ir kada" (*Išpažintys* XI, 13). Tuo šis filosofas draudžia net ir šnekėti apie Dievą ir apie Jo kūrinius (anksčiau negu buvo sukurtas laikas arba negu jie buvo sukurti), naudojant laikiškumo kategorijas. Ir nors toksai teiginys priverčia jį pripažinti Dievo neveiklumą iki kūrimo akto, bet jisai pripažįsta greičiau aktualųjį neveiklumą, o ne potencialųjį. Ir net jei atrodytų, kad kūrimo aktai yra išsidėstę seka, tai visgi neleidžia dar jiems pritaikyti laikiškumo, sekant šv. Augustino mintimis.

II

Taigi mes jau palietėme laiko santykį su amžinybe ir pastebėjome, kad apie amžinybę negalime nei šnekėti, turėdami mintyse laiką, nei kaip nors pritaikyti laikiškumo kategorijas (pavyzdžiui, seką). Pabandykime dabar panagrinėti laiko santykį su jo dalimis: praeitimi, dabartimi ir ateitimi, ir jų tarpusavio santykius smulkiau. „Aš pilnai suprantu", rašo šv. Augustinas, „kad jei niekas nevyktų, tai nebūtų ir praeities, ir jei niekas nevyktų, tai nebūtų ir ateities, ir jei nieko tikrovėje nebūtų, tai nebūtų ir dabarties. Kur esmė pirmųjų dviejų laikų, t.y. būsimojo ir praėjusiojo, kai tai, kas praėjo — jau pasibaigė, o tai, kas dar neatėjo — irgi dar nėra" (*Išpažintys*, XI, 14). Šioje vietoje šv. Augustinas prieina prie labai svarbios savo veikalo vietos, t.y. praeities ir ateities pagrindimo. Kame jų realumas, jei iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad jų išvis nėra? Cituotomis eilutėmis šv. Augustinas labai taikliai pabrėžia jų būties problematiškumą.

Bet jis taip pat pažymi, kad nemažiau problematiška ir dabartis. Juk dabartis tokia dinamiška, ji taip greitai keičiasi ir prabėga, jog net ją suvokti labai sunku. Taip pat ir visi dabarties momentai nėra vienas kitam tolygūs. Jų negalima prilyginti vieną prie kito, o taip pat negalime laiko matuoti laiku. Tačiau nors ir taip, vis dėlto dabartis iš visų laikų turi daugiausia būties savyje ir gali būti pagrindu suprasti kitus laikus ir paaiškinti jų galimumą. Todėl šv. Augustinas ir teigia, kad egzistuoja dabarties dabartis, dabarties praeitis ir dabarties ateitis. Tuo visą problematiškumo naštą perkeldamas ant dabarties, jis pereina prie dabarties matavimo klausimų, prie dabarties laikiškumo (nes ji talpina visus laikus) ir prie klausimo: kiek gali tęstis dabartis?

III

„Ar teisybę sakai man, siela mano, kai aš klausiu, ar aš matuoju patį laiką? Ar tikrai aš ji matuoju, Dieve mano? Ką aš iš tiesų matuoju, juk aš ir pats to

(Nukelta į 2 psl.)

Žvilgsnis į 1992 metų Lietuvos kraštotyrą

JURGIS GIMBUTAS

Peržvelgsiu čia penkis 1992-ųjų metų kraštotyrinius leidinius Lietuvoje ir dar pora senesnių. Tad apie viską trumpai. Svarbiausias šių metų derliaus leidinys yra *Mūsų kraštas*. Žurnalas, o iš tikrųjų 160 puslapių knyga, pažymėta pirmuoju numeriu, tad ketina būti tęstinis. Leidžia Lietuvos Kraštotyros draugija Vilniuje, vyriausia redaktorė Irena Seliukaitė, redaktorė Roma Sabaliauskaitė ir ketur redakcinės kolegijos nariai. Pasirašyta spausdinti 1992 metų kovo mėnesį. Tiražas 10,000. Šis 27 straipsnių rinkinys „bus panašus į *Kraštotyrą*, o norime tęsti šiauliečių *Gimtojo krašto* tradicijas [...] Pirmasis *Mūsų krašto* numeris skirtas pagerbti mūsų pirmtakus. Todėl ir autorių tarpe — pradėję kraštotyros tyrinėjimus ir jų publikacijas *Gimtajame krašte:* Marijona Čilvinaitė, Jurgis Dovydaitis, Pranė Dundulienė, Ignas Jablonskis, Antanas Mažiulis ir kt. Norime, kad žurnalas aprėptų plačią kraštotyros tyrinėjimų panoramą: istorijos, etnografijos, gamtotyros, kalbos ir tautosakos dalykus" — skelbia vyriausia redaktorė Seliukaitė įžangos žodyje „Gerbiami skaitytojai". Minėtasis žurnalas *Gimtasai kraštas* buvo leidžiamas Šiauliuose nuo 1934 iki 1943 metų, o *Kraštotyros* 25 tomai išėjo tarp 1963–1991 metų. Naujajame *Mūsų krašte* yra straipsnių apie kaimų lokalines istorijas, papročius, atsiminimus. Inžinieriaus Igno Jablonskio post mortem straipsnis „Senieji durų apkaustai" iš Kretingos ir gretimųjų rajonų siekia 17-ąjį amžių. Gerai iliustruota tiksliais brėžiniais, rūpestingai paanalizuota tema yra vertingas įnašas lietuvių namotyrai. Gražina Kadžytė parengė kraštotyrinės veiklos kroniką iš 19 rajonų. Žurnale yra keliolika nenumeruotų fotografijų.

Kalendorius, išleistas Kaune 1991 metais.

Antroji dėmesį patraukusi knyga yra *Ignas Končius ir jo Žemaičio šnekos*, parašyta Linos Dzigaitės, išleista Vilniuje 1992 metais pačios autorės, 132 puslapių, tiražas — 300 egzempliorių. Pirmojoje knygos dalyje duodama išsami Igno Končiaus biografija. Jis — mokytojas, kraštotyrininkas, universiteto profesorius, bolševikų kalinys (šaudytas Červenėje), Lietuvos Savitarpės pagalbos pirmininkas, medžio drožėjas, kelių knygų autorius. II ir III dalys skirtos Igno Končiaus veikalo *Žemaičio šnekos* (London, 1961, I ir II tomai) nagrinėjimui. Autorė Dzigaitė šitaip įveda skaitytoją į savuosius komentarus: „Ignas Končius pratęsia etnografinio pasakojimo tradiciją. 'Žemaičio šnekos' — ne tik dėsninga, bet ir tobula Motiejaus Valančiaus ir Mikalojaus Katkaus šnekų tąsa. Išpildomas M. Valančiaus noras: 'Nusimanau ne viską tesurašęs, bet turiu vilti atsirasiant mokytą vyrą, kurs mano paveizdą sekdamas, surinks ir likusius dalykus' ". Priede išspausdintos dokumentų faksimilės iš archyvų: 1911 metų Končiaus laiškas J. Balčikoniui iš „Porvate" sodžiaus prie Plungės; Kazimiero Būgos laiškas Končiui 1917 metais; Pelikso Bugailiškio laiškas Končiui 1925 metais; Lietuvos konsulato Čikagoje (taip įrašyta antspaude) duotas pasas Ignui Končiui. Tai jau nebe pirmas kartas, kad atgimusioje Lietuvoje prisimenamas šio nusipelniusio žemaičio įnašas lietuvių kultūros istorijai: 1990 metais Lietuvos Mokslų akademijos Fizikos institutas išleido Eglės Makariūnienės sudarytą 143 puslapių knygą *Ignas Končius — Literatūros rodyklė*, deja, vos 200 egzempliorių tiražu.

Iš eilės eina nebe knyga, o salanka *Trakai. Nacionalinio parko turistinis žemėlapis — Mūsų gamtos* žurnalo priedas, išleistas Vilniuje 1992 metais (metai nepažymėti) 30,000 tiražu. Tekstas R. Baškytės. Redaktoriai: Algimantas Miškinis ir V. Stauskas — irgi nepažymėti, bet man žinomi. Žemėlapis apima Trakų ežeryną ir jo apylinkes, maždaug 35 x 45 cm formato, 1: 33,333 mastelio, spalvotas. Kampe pridėtas Trakų senamiesčio planas su svarbesniaisiais pastatais ir gatvių rezginiu. Duotas ilgas sutartinių ženklų sąrašas su tarptautiniais turizmo ženklais. Trumpa Trakų nacionalinio parko apybraiža išspausdinta šešiomis kalbomis: lietuvių, anglų, vokiečių, rusų, lenkų ir prancūzų. Tasai nacionalinis parkas jauniausias Lietuvoje — įsteigtas 1991 metais. Teksto pabaiga tokia: „Daug gamtos ir kultūros turtų Trakuose ir jų apylinkėse jau praradome, nes nesupratome, nežinojome jų vertės. Tad nors tai, kas dar išliko, branginkime, saugokime". Kieno vardu autorė prisipažįsta ir apeliuoja? Būsimųjų turistų, buvusiųjų okupantų ar tos apylinkės gyventojų? Tik jau ne visos lietuvių tautos...

Prisiminsime, kad 1991 metais buvo išleistas didesnis, detalesnis ir geresnio popieriaus Trakų ir apylinkių žemėlapis ir planas. Išleido Lietuvos valstybinis inžinerinių tyrinėjimų institutas, sudarė L. Dagys, tiražas — 6,500, spausdinta Rygoje.

Kraštotyrai galima priskirti ir du ypatingus 1992 metų kalendorius. Vieną kišeninį išleido *Gimtinės* mėnraštis per valstybinę „Šviesos" leidyklą Kaune 1991 metų pabaigoje net 200,000 egzempliorių tiražu. Knygutė iliustruota žymaus kraštotyrininko fotografo Balio Buračo (1897–1972) nuotraukomis iš Vytauto Didžiojo Karo muziejaus fondų. Kalendorių sudarė Aurelijus Naruševičius. Kiekvienai savaitei skirtas puslapis su vardais ir žymiųjų lietuvių gimtadieniais (nemaža jų — išeiviai). Nuotraukų įdėta dešimt (juoda-balta). Jos vaizduoja trobesius, vieną bažnyčią, jų detales. Tėviškės pažinimo laikraštį *Gimtinė* galima užsisakyti: Bokšto g. 11, 2001 Vilnius, Lietuva, arba: A. Mikalajūnas, 817 Second Street, Apt. 102, Santa Monica, CA 90403. Prenumerata metams — 19 JAV dolerių.

Didelio formato sieninį kalendorių išleido „Mokslo" leidykla Vilniuje. Viršelyje tokia leidinio antraštė: „Mečislovas Sakalauskas, LIETUVOS KRYŽIAI. 1992". Viršelis iliustruotas geležiniu kryžiumi su vėtrunge iš Kretingos rajono (1964 metų nuotrauka). Įvadinis straipsnis apie kryžius yra aplamai Antano Stravinsko, žinomo autoriaus apie geležinius kryžius. Spaudė „Spindulio" spaustuvė Kaune 1991 metais. Tiražas — 15,000. Kiekvienam mėnesiui skirta po lapą su viena didele fotografija ir penkiais geležinių kryžių siluetais. Visos iliustracijos identifikuotos pagal vietovę, rajoną, ir kada fotografuota. Nuotraukose parodyta ne tik kryžiai, bet ir koplytėlės, bažnyčios, varpinės, vartai. Šiuo leidiniu žinomasis fotografijos menininkas Mečislovas Sakalauskas reikšmingai praturtino lietuvių liaudies meno literatūrą: iš viso 73 nuotraukos. Kalendoriněje dalyje duoti tik dienų skaitmenys, nieko daugiau.

Praėjusiųjų 1991 metų reikšmingiausias kraštotyros leidinys, mano manymu, yra *Lietuvos kultūros ir gamtos paminklų atlasas.* Išleido Enciklopedijų leidykla Vilniuje. Sudarė aštuoni redaktoriai, neišskiriant, kuri ar kuris vyriausiasis ir atsakingas. 94 puslapių knygą su 44 spalvotais žemėlapiais spaudė „Spindulio" spaustuvė Kaune. Tiražas — 15,000. Atlase sudėti visų Lietuvos administracinių rajonų žemėlapiai, kuriuose skaitmenimis bei sutartiniais ženklais sužymėti svarbiausieji paminklai, draustinių ir rezervatų ribos, išspausdinti lankytinų vietų trumpi aprašai. Tokio puikaus vadovo turistams ar kraštotyros mėgėjams dar neturėjome. Pratarmėje sakoma: „Jis skirtas visiems, kas mėgsta keliauti ir kam poilsį bei dvasinę ištaigą teikia ne vien sėdėjimas riedančiame automobilyje, už lango pramirgantys pakelės vaizdai, bet ir iš arčiau pamatytas bei pajustas gimtojo krašto grožis, tautos ir valstybės istorija". Žemėlapių mastelis gana stambus, 1: 260,000, tad nubrėžti ir upeliai, pažymėti kai kurie seni kaimai.

Pabaigai — knyga, kurią jau reikėjo paminėti seniau, nes ji išleista 1990 metais: tai Rimanto Matulio *Istoriniai akmenys.* Leidėjų pažymėta Eksperimentinė technikos paminklų restauravimo dirbtuvė Vilniuje. 144 puslapiai, jų aštuoni — piešiniai. Veikale nagrinėjami ikikrikščioniškųjų laikų apeiginiai akmenys, kurių paviršiuje būna iškalti arba išsukti dubenys ar įdubos, ar grioveliai. Baltų kraštuose dubenuotųjų akmenų yra itin daug. Dabar Lietuvoje jų žinoma arti 300. Istorinių dubenuotųjų akmenų nedera painioti su krikščioniškais akmenimis šventam vandeniui laikyti ar su piestomis, trinamomis ar sukamomis girnomis. Antrojoje knygos dalyje aptariami ženklai akmenyse: natūralios kilmės arba iškalti žmogaus. Iš pirmųjų įžiūrima gruoblėtame paviršiuje pėdos, pasagos, žalčiai. Žmogaus iškalti ženklai yra kryžiai, įrašai, herbai, kitokie simboliai. Priedai: sulankstyti žemėlapiai — Aukojimo akmenų ir Ženklų akmenyse. Juos sudarė autorius Rimantas Matulis, braižė V. Paliukaitis. Žemėlapiuose parodytos Lietuvos rajonų ribos ir sunumeruoti akmeniniai objektai. Didžiąją knygos dalį sudaro sistemingai išgrafuoti objektų sąrašai su jų charakteristika. Yra ir fotografijų. Panaudotoji literatūra sužymėta išnašose I ir II dalių pabaigose. Ši ofsetinės spaudos knyga išleista 3,000 tiražu.

Julius Keleras

Laiškai iš Vilniaus (2)

Sveiki mielieji,

Ne taip seniai vienas žinomas poetas rašė, jog jam itin keista, kad Lietuvoje vis dar atsiranda žmonių, rašančių eilėraščius. Tą pastabą nesunkiai galima pritaikyti visiems humanitarams ar kultūros sferoje triūsiantiems. Išsilaikyti savo profesijoje ir drauge išlaikyti idealistinį nusiteikimą, kasdien matant, kaip apsukrūs vertelgos, save vadinantys komersantais ar verslininkais, diena iš dienos lobsta, turbūt nėra visiems lengva. Viena tautos dalis beviltiškai skursta — neprisimenu, kad žmonės viešai ar privačiai būtų tiek kalbėję apie kylančias kainas, neaugančius uždarbius — kitiems tuo tarpu smagiai supirkinėjant krautuvėles ir krautuves, restoranus ar kitokius nemenkus pastatus. Toji komercija dažniausiai atliekama ciniškai, žengiant tik į vienintelį tikslą — uždarbį.

Niekad Lietuvoje nebuvo tiek piktų, pavargusių žmonių, baimingai laukiančių rytojaus. Niekad nebuvo tiek sumaišties: žmonės, per dieną uždirbantys vienokiu ar kitokiu būdu šimtus dolerių, valstybei nemoka nė grašio, kai tuo tarpu daug nusipelnęs profesorius, tegaunantis per mėnesį vos apie 40 dolerių, trečdalį uždarbio palieka valstybei. Kur teisybė? Juk tos profesoriškos algos ir taip vargiai pakanka maistui. O ponai deputatai, užuot globoję savo rinkėjus, temoka riebiai valgyti ir plūsti vienas kitą. O kodėl gi to nedaryti: algos padorios, butai statomi, kompensacijas visokias moka ir užsieniuose galima pasimaišyti.

Girdžiu ir prieštaraujantį man balsą: bet turime laisvę. Taip, menininkas ar bet kuris kitas kultūros žmogus dabar turi žodžio, spaudos laisvę, tačiau kaip dažnai nutinka, kad jau nebėra kaip ją panaudoti. Nežinau, ar mano liūdesys yra suprantamas, bet jeigu pastebėtumėte, kad gatvėse retai pamatysi besišypsantį praeivį, ir jums taptų liūdna. Žmonės vis mažiau perka rūbų, moterys stengiasi apsimegzti pačios, šeimos beveik nebevalgo mėsos, kuri brangsta ir brangsta. Žinau, kad yra liūdna, ir nesmagu yra dejuoti, tačiau tas jau tampa kasdienybe Lietuvoje, pavargusioj nuo įvairiopos sumaišties: politinės, ekonominės, moralinės.

Ar žinote, kaip dabar maudomasi nešildomoje ir karšto vandens neturinčioje Lietuvoje? Visą dieną kaitinamas vanduo (ant dujinės ar elektrinės viryklės) ir kai jis sunešamas į vonią, pirmiausia tame pačiame vandenyje nuprausiamas vaikas, po to žmona, o galiausiai ateina eilė ir vyrui. Viskas kaip ir normalu, gal tik išskyrus vandenį: galite įsivaizduoti, kokiame jame tenka trinkti savo galvą, ir taip iškamuotą įvairių bėdų.

Ar gali nesiprausęs ir sušalęs žmogus būti geras, atlaidus, tobulas? Manau, kad gali, bet taip manančių vis mažėja. Štai kaip be jokių priekaištų ir dejonių rašo *Literatūroje ir mene* (1992 m. lapkričio 21 d.) Birštono antrosios bibliotekos darbuotoja Genovaitė Mačiūtė, kada vietinė valdžia išjungė bibliotekos patalpų atšildymą ir siūlė žiemą praleisti kitoj, pašildomoj bibliotekoj: „Pusmečiui į šilumą išėjusios, nebeturėtume kur sugrįžti. Ne tik dėl to, kad vagys nesnaudžia, kad šaltis subjaurotų neseniai perdažytas sienas — Dvasia išeitų. O kartą palikta, išduota, ar besugrįžtų? Tikriausiai ne. O tai ir būtų mūsų bibliotekos sugriovimas. [...] Gal mano gimtojoje Žemaitijoje, gal liūdnojo Biliūno krašte koks vienišius muziejininkas ar idealizmo nepraradusi bibliotekininkė taip pat suka galvą, iš kur gauti bent šiek tiek pinigų, stengiasi įveikti užgriuvusius sunkumus ir biurokratų trukdymus, kad išsaugotų tai, ką ne per vieną dieną sukūrė ir ko jokiais skaičiais neparodysi. Gerasis žmogau, Dvasios spindulėli šviesiausias, nepasiduok. Juk ir šis mano rašymas — ne pasiguodimui, pakeiksnojimui: Tau norėjau padėti. Ištverk šią sunkią (ar bebus lengvų?..) žiemą — neišduok! Nepamiršk, kuo stiprūs mes, — turime tai, ko neįmanoma atimti, sušaldyti ir net nupirkti".

Su geriausiais linkėjimais,
Julius Keleras

Šv. Augustino „Išpažintys" ir subjektyviojo laiko filosofija

(Atkelta iš 1 psl.)

nežinau? Jei kūnų judėjimu aš matuoju laiką, tai negi iš to seka, kad aš matuoju patį laiką. (*Išpažintys,* XI, 26).

Įdomu tai, kad aiškindamasis tęstinumo ir laiko matavimo galimybes, šv. Augustinas naudoja kaip pavyzdį eksperimentą su garso aidėjimu. Egzistuoja psichologinė teorija, kuri teigia, kad kūdikiai pradeda jausti laiką, vienalaikiškumą, lyginti laiko tęstinumą, sulygindami garsų skambesį. Tai liečia netgi žmonių kalbą, kurią jie girdi aplink. Tyrinėtojai aiškina, kad tik sulaukęs šešerių-aštuonerių metų amžiaus, vaikas pilnai supranta, kas yra tas „fizinis" laikas (t.y. laikas, pagal kurį mes visi orientuojamės). Iki to amžiaus kiekviena seka, kiekvienas įvykis vaikui atrodo turintis savo laiką. Ir jis tik gali juos sulyginti. Šv. Augustinas kaip savo eksperimento išvadą teigia, jog tam, kad galėtume tąsą matuoti, būtinai turime fiksuoti jos pradžią ir pabaigą.

O jei bandytume įsivaizduoti, kokią nors tąsą be pradžios ar pabaigos, tai pilnai jos išmatuoti ir net aiškiai įsivaizduoti nepavyktų. Ne veltui pitagoriečiai, pirmieji atradę neigiamus skaičius skaičių sekoje, ilgai juos laikė stebuklingais ir slėpė nuo nepašvęstų žmonių. Šis didis atradimas jiems prilygo pradžios arba išeities taško praradimui. O juk būtent amžinybė ir yra tokia begalybė, kuri tęsiasi be pradžios ir galo, ir visomis įmanomomis kryptimis. Taigi čia sunku ir pradėti galvoti apie kokį nors matavimą. Taip pat, kad galima būtų seką matuoti laiku, naudojant laikiškumo kategoriją, joje turi vykti koks nors judėjimas, ne tik pradžia, bet ir pabaiga. Tačiau tai irgi dar nepaskutinė sąlyga. Taip pat reikia, kad ir pati tąsa būtų dali, kad joje galima būtų išskirti momentus. Taigi mes dar kartą įsitikinome, kad amžinybė negali būti tapatinama su laiku ir laiku matuojama.

Šv. Augustinas iš pradžių lyg ir nenorėtų pripažinti laiko matavimo laiku galimybės, manydamas, kad tai paradoksalu, bet vėliau pripažįsta tokią galimybę. Nors tai, kad laiku galima matuoti tokias priešybes kaip: garso skambėjimas ir tyla, judėjimas ir nejudėjimas, jam atrodo dar didesniu paradoksu. Tačiau vėliau jis pripažįsta, kad laikas — tai seka, kuri turi tokias savybes kaip: tąsumas (tęstinumas), vienodų momentų diskretiškumas (išskirtinumas), judėjimas (nuoseklus perėjimas nuo vieno momento prie kito) ir taip pat, kad visą šią seką galima kaip paradigmą sutapatinti su bet kuriuo procesu (t.y. su bet kuria būties dalimi). Tokiu atveju sutapatinimo pradžia ir reikštų laiko pradžią, o sutapatinimo pabaiga — laiko pabaigą. Toks laiko supratimas ir tampa baziniu šv. Augustino laiko filosofijoje. Geriau jį iliustruoti šv. Augustinas panaudoja puikų pavyzdį su žiedimo ratu, pagal kurį, jo žodžiais tariant, irgi galima matuoti laiką. Tačiau bet kuriuo atveju tai nėra tikrasis laikas, o tik konvencionaliai priimtas laiko matavimo būdas. O tai, kas pagal šv. Augustiną yra tikrasis laikas, panagrinėsime tolimesnėje dalyje.

IV

„Kokiu būdu mažėja ir išnyksta ateitis, kurios dar nėra, kokiu būdu auga praeitis, kurios jau nėra? Tiktai todėl, kad visa tai vyksta dvasioje. Joje ir yra visi trys laikai. Juk ji ir laukia, ir pergyvena, ir atsimena. Tai, ko ji laukia, pereina per tai, ką ji pergyvena, ir tai, ką ji vėliau atsimena, nueina (*Išpažintys,* XI, 28).

Štai būtent šiose eilutėse, turint omenyje tai, kas buvo pasakyta ir anksčiau, glūdi visas šv. Augustino mokymas apie subjektyvųjį laiką. Prieš tai einančiame skyrelyje išsiaiškinome, kokios yra laikiškumo ir galimybės pritaikyti matavimą laiku sąlygos. Nesunku pastebėti, kad mus supantis pasaulis, taip kaip mes jį matome ir suprantame, kaip tik ir turi savyje visas tas sąlygas. Taigi pasaulis yra toksai, kad mes jį galime suvokti, matyti ir matyti laike. Būtent tai ir pabrėžia šv. Augustinas, sakydamas, kad laikas tai žmogaus kategorija. O laikas priklauso žmogui tik todėl, kadangi tik žmogus turi dvasią, o taip pat turi ir atmintį bei protą, kaip jos savybes ar dalis. Tiktai dvasia įgalina žmogų jausti laiką ir gyventi laike. Tik per dvasią žmogus atsiranda laiko ir amžinybės sandūroje. Todėl žmogus pakyla virš kitų Dievo kūrinių šiame pasaulyje ir sudaro aukščiausiąją būties pakopą jame.

Tačiau tokia sudėtinė padėtis labai pasunkina žmogaus gyvenimą. Turėdamas savyje dalį tiesiogiai iš Dievo — dvasią, o pats, kūnu būdamas pasaulyje ir

(Nukelta į 4 psl.)

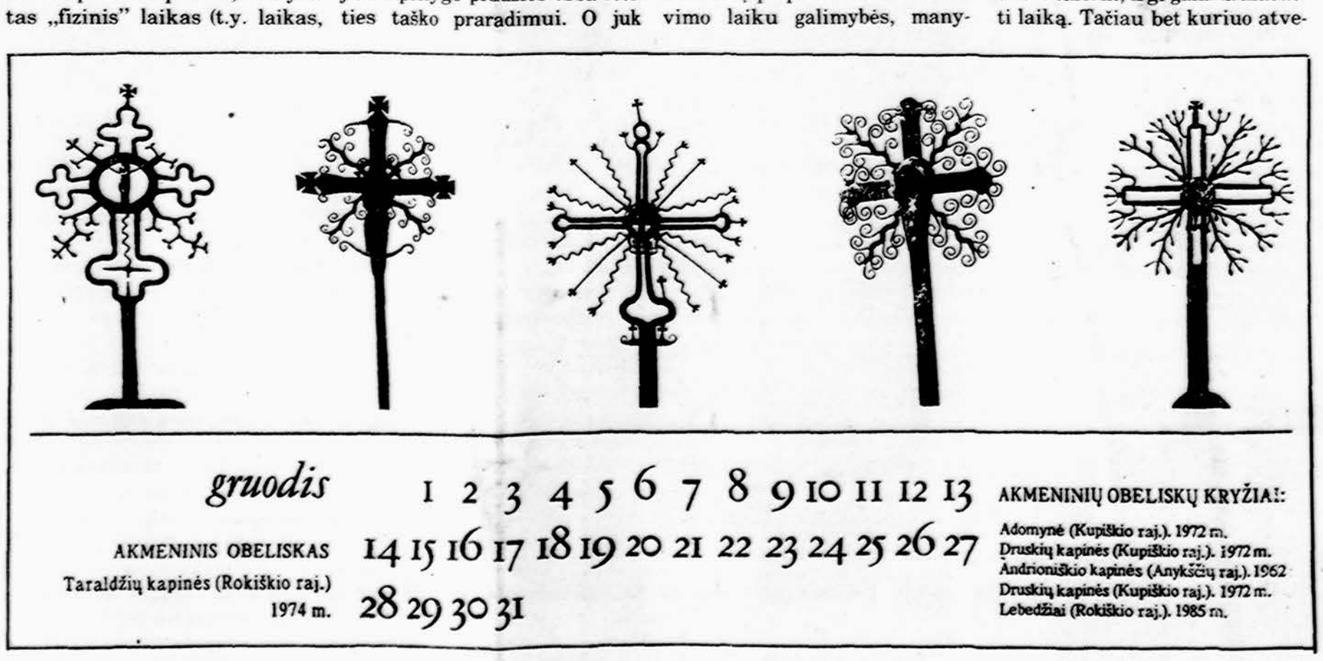

Iš Mečislovo Sakalausko „Lietuvos kryžiai", 1992 metų kalendoriaus.

Ar mes beverti Tėvynės vardo?

Rašytojo laiškas Lietuvos kaimo žmogui

„Liūdesys" – Rimanto Dichavičiaus nuotrauka (Vilnius).

Mieli mano broli ir sese,

po spalio 25 nakties pasaulis vėl apsinešė rūku ir aš jaučiu, kaip trūkinėja saitai, kurie galėtų dar atnaujinti mūsų giminystę. Kai aš rašiau Jums ir kalbėjau, maniau, kad Jūs tebesat, galvojat panašiai kaip aš ir mano visi artimieji. Mes manėm, kad Jūs, kaip ir mes, labai pasiilgot Tėvynės, laisvos ir nepriklausomos, norit jaustis tautų bendrijoj kaip lygūs tarp lygių, didžiuodamiesi tautos istorija, jos žmonėmis, darbais ir didžiavyrių žygiais. Nejaugi mes buvom naivūs, galvodami, kad Jūs, kaip ir mes, tebenešiojat atminty per juodą okupacijos naktį išsaugotą Lietuvos viziją, gyvą ir realią, kai mūsų žemė buvo visiškai kitokia: kiekviena jos kertelė alsavo gyvenimu, laisva kūryba, stiebėsi naujakurių sodybos, miesto mūrai, gimė ir augo vaikai, gaudė bažnyčių varpinės ir žmonės šventė sekmadienius, Velykas, Kalėdas ir atlaidus. Buvo daug vargo ir netiesos, bet mūsų Lietuva turėjo ateitį. Paskui viskas buvo sujaukta ir sunaikinta. Su pirmaisiais sovietų tankais ir Budiono raitininkais ant liesų sibirietiškų arkliukų į mūsų žalią kraštą plentais ir vieškeliais atšliaužė Raudonojo smauglio okupacija! Iki šiol tebespindi atminty kruvina ano tolimo birželio saulė ir apdulkėję kareivių veidai su mongoliškom akutėm, besidairą į Žemaičių plento pakeles, o jų kojos, apmuturiuotos „šešiolika respublikų", nukarę po arkliukų pilvais kone velkasi žeme. Tai jie sutrypė ir išniekino mūsų Tėvynę, jie prievartavo mūsų seseris ir dukras, kankino tėvus ir motinas, trėmė į Sibirus, sodino į kalėjimus, šaudė. O jiems, kaip bebūtų skaudu pasakyti, talkininkavo mūsiškės šeimos vaikai — broliai ir seserys, pasivadinę stribais, komsorgais, partorgais, NKVD, KGB agentais, bolševikais, aktyvistais, komunistais. Kiekvieną mėnesį lengva ranka jie imdavo Judo grašius vien už tai, kad pasakė, įdavė, pranešė, paliudijo, nušovė, nukankino, pasmerkė, organizavo... Deja, jie, o ne svetimtaučiai mums buvo kur kas didesni priešai ir išdavikai, jų darbai ir žodžiai buvo šimteriopai skaudesni, nes jie kalbėjo mūsų tėvų kalba, žinojo mūsų paslaptis, mintis ir lūkesčius, ir juos išdavė priešui, norėdami suvesti sąskaitas ar šiaip — tarnauti jėgai.

„Aš tuo metu buvau komsorgas. Galėjau su tavim susitikti priešiškuos apkasuos, kai pylėmės su miškiniais Dubysos slėniuos... Kartais iškviesdavo naktį į NKVD ir su stribų būriu visą aktyvą atveždavo į Kauno fortus. Paryčiais iš miesto atburgzdavo „varnelė", o mums įduodavo po šautuvą ir išrikiuodavo dauboj. Iš „varnelės" išvesdavo leisgyvius mirtininkus (Lietuvos partizanus) ir suklupdydavo prieš mus už kokių trisdešimt penkiasdešimt žingsnių. Jei kas prašydavo, užrišdavo akis... Jie jauni, žiūri į tekančią saulę ir skruostais ritasi ašaros... o tu taikaisi. Mums pasakydavo, kad užtaisytas kas antras ginklas, bet nepatikrinsi. Taikaisi ir, davus komandą, nuspaudi ‚gaiduką'..."

Tai štai ką ne kartą man prisipažino prie stovyklos laužo vienas tų, už kurį Jūs atidavėt balsą. Jis Jums nesakė savo praeities, išsigynė jos, kaip šventas Petras Kristaus per vieną naktį tris kartus, kad tik taptų deputatu ir galėtų būti Jūsų likimo šeimininku. Aš galiu jį suprasti ir daug ką atleisti, net patikėti, kad jis gal ir nenori nieko blogo, bet kaip man užmiršti jo darbus ir mūsų vaikų akis tą rytą Kauno forte? Kaip būti tikram, kad, atėjus sunkiai valandai, jis vėl nepaklus jėgai ar nenuspaus gaiduko, jei kas stipresnis įsakys iš šalies taip daryti? Kuo man tikėti, jei netikiu nė vienu žodžiu to, kuris tą atmintiną 1988-ųjų vasarą, Vilniaus padangėje pirmąkart sušnarėjus trispalvėm, neteko amo ir atsisakė kalbėti, kol jos nebus nuleistos? O kiti jo bendražygiai, pasijutę nejaukiai peršautų trispalvių šviesoj, nuėjo gerti Joninių alų. Kaip man tapti sąžiningu ir doru piliečiu, vykdyti jų nurodymus, nutarimus, įsakymus, jei netikiu jais? Jie visada mito baltesne duona, lėbavo suomiškose pirtelėse, statėsi pilaites, pusvelčiui bastėsi po užsienius, smaguriavo deficitus Jūsų ir mano brolių bei seserų ašarų, kančių, vargo ir mirties sąskaita! Jie net karietomis išsigalvojo vežti registruoti savo palikuonis, kai tu, antrarūšis žmogeli, užguitas, persekiojamas kagėbistų inteligente, nepartini kitaminti, eilinis darbininke, bažnyčios tarne, kolūkieti, nė tik nesusirentei pilaitės, bet neturėjai už ką ir žmoniškesnio dviračio nusipirkti. Ar ne jų marksistiškai išauklėti vaikaičiai universiteto bendrabučiuos rausėsi po knygų etažeres, užrašų knygeles ir sąsiuvinius, lindo net į užantį — ar nenužvelgs ten kabančio Dievo ženklo? Ir Jūs už juos balsavote? Kaip man Jus suprasti, nesuprantami Broli ir Sese?

Nejaugi Jūs, kaip garsusis Byron'o „Chillon'o kalinys", taip susigyvenot su grandinėm, kad niekaip negalit su jomis atsiskirti? Jos tapo Jūsų kūno savastimi, ir, jų netekę, sutrikote, nežinodami ką veikti su laisve? Jums reikėjo tik pereiti per nedidelę ir šaltą smėlio dykumą, kad prieitumėte mūsų visų išsvajotą oazę, bet Jūs išsigandot ir po pirmųjų žingsnių, pajutę pirmą troškulį ir šaltį, pasileidot atgal, puolėt ant kelių ir pasiprašėt grandinių, sotesnio kaulo ir būdos. O gal išvis jau praradot orumą, garbę, savarankiškumo jausmą, pasididžiavimą savarankiško darbo ir talento vaisiais? Nejaugi Jūs manot, kad žemė, vandenys, miškai būtų visų, t.y. niekieno, ir tada būtų vėl viskas gerai? Vėl besimurkdydami kolchozinėj baloj galėtume vienas nuo kito glemžti, lig pusdienio gurkšnoti alų, pragerinėti Lietuvą ir jos gamtą? O gal su jų pažįstamais veidais Jums siejasi anų dienų rojus, kai jie, apspangę nuo visuotinio vogimo, žudynių, ištisinio girtavimo ir nenutrūkstamų lėbavimų už valdiškus pinigus, nuberdavo ir Jums trupinį nuo Raudonosios puotos stalo? Jums numesdavo dalį, kurią vakar buvo atėmę, ir likdavot dėkingi jiems. Juk jie būdavo Jums geri tik tiek, kiek leisdavo Didysis Kremliaus Šeimininkas. Nejaugi įsigeidėt anų dienų laisvės, kai nesvarbu buvo, kokia kalba kalbėti gimtajame krašte, su kuo tuoktis ir skirtis, kokį Dievą garbinti, kaip užaugs vaikai ir kaip jie gyvens, kuo tikės? Jūs norėjot materialios, apčiuopiamos, svaiginančios ir visus geidulius tenkinančios laisvės ir nieko kilnesnio, ilgiau trunkančio, amžinesnio?

Sunku man patikėti tuo, kas įvyko, ir dar sunkiau atpažinti Jus. Nejaugi bolševikinė epocha mus nubloškė pusamžį atgal, į Basanavičiaus ir Kudirkos (carizmo) laikus? Taip, jie tada buvo pirmieji vieversiai ant praplikusios Lietuvos kalvos. Tačiau po tirpstančiom vergijos pusnim tada tūnojo gerai įžėlę žiemkentėliai — baudžiauninkai, išsilgę laisvės, lygybės ir žemės. Gal ir mums reikėjo pradėt nuo „žiemkenčių", o dabar sumanėm tęsti tęsinį to, kas jau senokai buvo. Gal nutrūko siūlo galas? O mes manėme, kad tebėra, kad yra pabudusi tauta, norinti laisvo ir nuo nieko neprigulmingo gyvenimo. Galvojom, yra kaimas, kuris taip pat trokšta žemės, kaip 1918 metais, trokšta paglostyti žydinčių rugių lauką, gyvulėlio nugarą, yra prekijai, amatininkai, reikia tik juos pažadinti – ir tegu eina... Jei šito nepanorom, tai reiškia, kad ir nebuvo kam norėti — nebuvo tos tautos, pribrendusios savarankiškam keliui, valstybiniam gyvenimui ir naujo kūrybai? Vadinasi, visa Lietuva jau ilsisi išguldyta po kerplėšom, šuliniuos ir raistuos, amžinam išsale ir klesti anapus Atlanto? Nejaugi tik saujelė romantikų, idealistų, ištikimų tėvų priesakams, žuvusių ir gyvų, priėmė norimą už esamą ir tai buvo jų lemtingiausia klaida? Neprikelsi nenorinčio keltis. Išvarginti tremčių ir kalėjimų žmonės, rezistentų likučiai, šventai įsitikinę savo idealais, inteligentų būreliai, vakarykščių „kompetentingųjų" būrys — tai dar ne tauta, nors ir svarbi, neatsiejama, bet vis dėlto dalis tos visuomenės, kurioj gyvenam.

O kas visi kiti? Mieli Lietuvos žmonės, minia, galinti gyventi prie bet kokio karaliaus, bet kokioj šaly ar santvarkoj, by tik sočiai užkirsti, nė dienos be mėsos, mergos, benzino, dujų ir degtinės — tik su šia sąlyga jie taps uolūs patriotai, besiaukojantys už Tėvynę ir laisvę!? Jei mes nebuvom pasiryžę sotaus kiaulės gyvenimo mainyti į kenčiančio žiemos speigus šerno būtį, jei nebuvom nusprendę basi pereiti stiklo šukių jūros vien dėl to, kad išsivaduotume nuo nepilnavertiškumo, svetimų ir nuosavo pilvo vergijos ir po to pasiekti aną, tikrąjį prasmingo gyvenimo krantą, tai nebuvom verti Tėvynės vardo ir laisvės.

Žinau, kad Jums buvo ir yra be galo sunku, sunku gal ir man, tačiau kur kas lengviau, nes žinau, kodėl šitaip yra. Kai už to liūno, į kurį mus įstūmė siauraakių raitelių žirgų kanopos, išvystu išsigelbėjimo krantą — naują Lietuvą — mums ir mūsų vaikams, visi sunkumai nublanksta.

Taigi. O ar pagalvojot eidami į Vingio parką ar Katedros mitingus, kad šitaip atsitiks vos prabėgus dvejiems metams? Nė nepajutom, kuo tapom. Ar galėjo tada kilti mintis, pro ašaras žvelgiant į Gedimino pilį kylančią trispalvę, kad čia tiktai pradžių pradžia, tik gražus pasivaikščiojimas su pasidainavimais prieš aušrą mūsų ilgai užtruksiančio prieštaringo virsmo? Buvom supanašėję kaip kopūstėliai rugsėjo lauke, net neįtarsi, kad bent viena galvelė apsėsta sraigės, amalo, o gal kokio vabalo iš vidaus iki širdies pagraužta. Nusimetėm nuo savęs po pirmą apgedusį baimės luobelį ir manėm, kad jau pasikeitėm, atkovojom laisvę, atgavom Tėvynę ir save. Tačiau praėjus dienai kitai, išvydom, kad vieno kopūsto galvoje žiojėja plyšys, kitoj ribuliuoja keistokos dėmės, trečioj prasimušė įtartina spalva, o ketvirta apsigaubė naują lapu, pro kurį jokie japonų rentgenai neįžvelgs, kas ten po juo dedasi. Pusę amžiaus užtrukęs tautos genocidas neliko be pėdsakų.

Vienas vokiečių istorikas, profesorius Albrecht Dietrich, dažnai besisvečiuojantis Lietuvoje ir atidžiai sekantis mūsų keistą virsmą, prasitarė: „Mes visą laiką manėm, kad mūsų tautiečiai Rytuose gerokai atsiliko, gyvena skurdžiai materialiai ir dvasiškai. Tačiau niekada nepagalvojom, kad jie šitaip suluošinti socialistinio gyvenimo būdo..."

Šitaip atsitiko su VDR [Vokietijos Demokratine Respublika], pavyzdingiausia soclagerio domi-

Vida Krištolaitytė — Sausio 13-osios akimirka, 1992. Rašalas, 11" x 8.5"

Iš metinės lietuvių dailininkų Vasario 16-osios parodos „Dailė '92", vykusios Čiurlionio galerijoje, Čikagoje, 1992 metais nuo vasario 14 iki 23 dienos.

Aidas Marcinas

AŠ KLAUPIUOSI

*reikia užgniaužti savyj **neapykantą reikia** gyventi*
*banali ši tiesa neverta **nė eilėraščio kraujo***
*Krišna mokyk Ardžūną **kaip gailesčio priešui** išvengti*
*man negaila tačiau **nelaimingas tasai kur** kariauja*

*aš nemoku tylėt mano balsą **nusineša** vėjas*
*patarėjas man gieda į ausį **turi a, sispręsti***
niekada tiek ugnies ir vienatvės nesu dar kentėjęs
visa byra ir trupa kas rodėsi amžina esti

bet reik būti savim atgailauti nes reikia išlikti
ką begali bailys — vien šnekėti šnekas apie dvasią
aš klaupiuosi prieš tuos kurie matė bet užmušė pyktį
nes su jais stovi Tu mano Viešpatie Dieve gerasis

1991.01.14.

„Nemunas ties Veliuona" – Rimanto Dichavičiaus nuotrauka (Vilnius).

nija! Tai ką bekalbėti apie mus, vieną iš šešiolikos kolonijų, kurios žemė raudonlige buvo apkrėsta ne tik Rytų Lietuvoje. Gal ir dėl to šią vasarą žvelgiant į destruktyvių jėgų paraližuoto parlamento darbą, „laisvąją" spaudą, daugelio žmonių prisirišimą prie socialistinės mastysenos ir į galvą įkalto kolchozinio daug kam patogaus gyvenimo būdo, dažnai vis kildavo mintis, ar tik nepradėjo pildytis prieš keliolika metų poeto Tomo Venclovos pasakyta mintis apie tai, kas atsitinka su tautomis, kai, jas galabijant, pažeidžiamas genetinis kodas. Jeigu sovietų nustekentam kaime daugelyje vietų paskutiniais metais nebūdavo iš ko rinkti kolūkio pirmininko, tai gal panašu, jog šiandien į parlamentą niekaip negalime surinkti 141 žmogaus, sugebančio mąstyti valstybiniu lygmeniu, virš asmeninių, partinių interesų gebančio iškelti valstybės ir tautos siekius. Jokia sistema mūsų neišgelbės, jei ateitį kursime tik gurkšnodami kavutes ar miestelio krautuvių alų, perparduodami svetimą valiutą, vogdami ir plėšdami, nuo eilinio darbininko iki parlamentaro, jei visų pirma rūpinsimės tik savo ir giminės būstu, alga ir patogumais. Vien trispalvę iškelti per maža — reikia dirbti, trigubai sunkiau ir našiau negu iki šiol.

...O mes galvojome, kad daugelis išdavusių Tėvynę ims ir atsiprašys. Ne todėl, kad ką nors įdavė ar nužudė, o vien dėl garbės, dėl to, kad pasirašė po didžiausius nusikaltimus žmonijai įvykdžiusios, bet kol kas nenuteistos partijos priesaika. Tačiau paaiškėjo, kad net tie, kurie pajuto sąžinės graužatį ir viena ranka pamėgino muštis į krūtinę, kita nuo pat Kovo vienuoliktosios ruošėsi revanšui. „Mes buvom truputį nuo kėdės pastumti į šalį, o dabar norime žmoniškai atsisėsti", — pasakė vienas kandidatas į deputatus per televiziją. Taikliai pasakė. Jie tą kraštelį atsiėmė ir liko vieni. Spalio 25 naktį su „Tautinio teatro" paradiniu maršu ir iš džiaugsmo nesitveriančios savam kaily teležurnalistės Nijolės Steiblienės žodžiais „o dabar vistik [sic!] su dideliu malonumu mūsų žiūrovams galiu pasakyti labanakt!" — Lietuva kaip feniksas, neregėtu švytėjimu dvejus su puse metų stebinusi pasaulį, netikėtai paniro į praraudusias sutemas. Ir atsiduso visi Lietuvos kagėbistai, kolaborantai, stribai ir komsorgai — ramiai galės nugyventi amželį su retkarčiais sapnuose apsilankančiais nugalabytų aukų šešėliais. Ne vienam iš jų plosime, pamatę deputatų tribūnoj ar teleekrane...

Eugenijus Ignatavičius

* Rašytojas **Eugenijus Ignatavičius** (gimęs 1935 metais) jau pažįstamas *Draugo* skaitytojams: 1990 m. vasario 10 d. *Draugo* kultūriniame priede buvo išspausdintas jo straipsnis „Vasario šalis – Lietuva", Lietuvai nuo 1989 metų pradėjus viešai švęsti uždraustąją Nepriklausomybės šventę. Ankstyvą 1991 metų rudenį Eugenijus Ignatavičius lankėsi JAV, kur dalyvavo Santaros-Šviesos federacijos suvažiavimo programoje, po to, spalio 4 dieną jam suruoštame literatūros vakare Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, Čikagoje, skaitė ištraukas iš savo naujausios prozos; o jo kūrybą aptarė Lituanistikos katedros UIC profesorė dr. Violeta Kelertienė. Platus pasikalbėjimas su Eugenijum Ignatavičium — „Prozininkas, aktorius, politinis kalinys", paruoštas poeto Juliaus Kelero, buvo išspausdintas *Draugo* kultūrinio priedo 1991 m. lapkričio 30 d. numeryje. Rašytojo prašymu, šiame *Draugo* priedo numeryje spausdinamas jo „Laiškas kaimo žmogui", pasirodęs 1992 m. lapkričio 24 d. *Valstiečių laikraštyje* (Nr. 128) Lietuvoje.

Poetę Živilę Bilaišytę prisimenant

DALIA SRUOGAITĖ

Jau seniai, beveik nebeatmenamais laikais įkūrėme Tuebingene, Vokietijoje, Akademinį sambūrį „Šviesą". Stengėmės kasmet prisiminti išėjusius negrįžti mūsų didžiuosius rašytojus ir mąstytojus, kurių ideologija bandėme sekti, kurie mūsų veiklai davė daug įkvėpimo bei ryžto. Minėjome jų mirties sukaktis, prisimindami jų nuopelnus Lietuvai, jų raštus, jų nepalūžtamą tikėjimą šviesiu Lietuvos rytojum.

Tąsyk buvom jauni akademikai ir mūsų sąmonėse neįstrigo mintys, jog ateis metas, kada teks atsisveikinti ir minėti jau savo sambūrio narius, net ir tuos, kurie 1946-aisiais metais dar nebuvo išvydę nei mėlyno dangaus, nei įspaudę į šios planetos sūrią nuo ašarų žemę savo vaikišką pėdą. Jeigu reikėtų visus mus palikusius prisiminti, atrodo, kad mūsų suvažiavimų visą visų dienų programą užpildytų liūdni in memoriam pranešimai. Dabar čia prisimename tuos veidus, kuriuos dar matėme praėjusiais metais, o kitų atminimą laikome neužgesintą savo širdyse.

Ypač skaudu minėti jauną, daug vilties teikiantį ateičiai žmogų, kuris per trumpą savo žemišką kelionę tapo mums artimu ir brangiu. Živilė Bilaišytė savo kartos gretose buvo viena iš nedaugelio, ne tik puoselėjanti lietuvišką žodį, bet ir tiesiog aistringai sekanti tiek išeivijos, tiek okupuotos Lietuvos literatūrą, pati septyniasdešimtaisiais metais Santaros-Šviesos suvažiavime prabilusi sava kūryba ir iki mirties buvusi *Metmenų* bendradarbe. Apie jos poeziją ir literatūros kritiką rašė Vytautas Kavolis *Metmenų* 61-ajame numeryje.

O man dabar gerokai liūdna skaityti pačios Živilės *Metmenų* 41-ajame numeryje įspūdžius apie Algimantą Mackų, kai mudu ją vežėme į radijo stotį — dalyvauti Lietuvių jūrų skautijos valandėlėje. Tada nei Algimantas, nei aš daug dėmesio į tą trylikametę mergaitę nekreipėme, kuri tyliai sėdėjo automobilio gale ir, pasirodo, įdėmiai klausėsi mūsų plepėjimo. Tik daug, daug vėliau pati Živilė pasisakė, kad net ir tas trumpas pabuvimas automobily su Algimantu pasuko ją poezijos keliu.

Pažinau Živilę nuo pat jos pavasariškos vaikystės. Įstojo ji į jūrų skaučių gretas septynerių metų amžiaus ir greit atkreipė mūsų — vadovių dėmesį. Ypačiai uoli, drausminga ir pareiginga, stropiai vykdė jai pavestas pareigas, gal tik išssiskyrė iš savo grupės mergaičių uždarumu ir, sakyčiau, pedantišku perfekcionizmu. Jos itin gryną lietuvišką tartį ir ankstyvą pažintį su literatūra mes išnaudojom, skirdamos ją atstovauti jūrų skautijai lietuviškoje Anatolijaus Šluto vadovaujamoje televizijos programoje ir „Margučio" radijo valandėlėse. Jau nuo 1971-ųjų metų Živilė dalyvavo „Pelkių žiburėlio" literatūrinėse valandėlėse, skaitydama vaikams, o 1973 metais valandėlė buvo skirta jauniausioms poetėms — Eglei Juodvalkei ir Živilei Bilaišytei.

Kai Dalia Juknevičiūtė, jau gerai ligos apkabinta, režisavo 1972 metais Balio Sruogos dramų ištraukas jam skirto minėjimo vakare, iškilo klausimas, kas tiktų pranešėju. Mudviem iš karto dingtelėjo Živilės asmuo. Ir neapsirikom. Ir išvaizda, ir rimtumu, ir žodžio skambumu Živilė, nors dar tikrai labai jaunutė, buvo neišskiriama viso aktoriškojo ansamblio dalyvė. O ansamblis buvo labai stiprus. Paminėsiu tik mirusius: paskaitininką Antaną Gustaitį, aktorius Henriką Kačinską, Leoną Barauską, Algimantą Dikinį, Alfą Brinką bei santariečius Benių Prapuolenį, Vytautą Naką ir Dalią Juknevičiūtę.

Ir vėl į jų gretas įstojo Živilė Bilaišytė, fatališku sutapimu, kaip ir Dalia Juknevičiūtė, nesulaukusi savo 40-ojo gimtadienio, tos pačios ligos nualinta. Jautriai Živilė buvo prisiminta netrukus po jos mirties Čikagos Jaunimo centre, kur dalyvavo jos kolegos profesoriai, draugai ir artimieji. Violeta Kelertienė nustebino amerikiečius, papasakodama apie Živilės plačią veiklą lietuviškoje Čikagoje ir jos vis labiau ryškėjantį literatūrinį talentą. Matyti, kad kukli Živilė nesigyrė jiems savo literatūriniais darbais, lygiai ir mes nežinojome, kaip aukštai ji buvo užkopusi net ateities kompiuterių srityje.

Prisimindama Živilę, pakartosiu jos pačios žodžius iš paskutiniųjų jos eilėraščių ciklo *Metmenyse* „... Tavo atmintyje aš esu gyva..."

* Žodis, pasakytas 39-ajame Santaros-Šviesos federacijos suvažiavime 1992 m. rugsėjo 12 d. Lietuvių centre, Lemont, Illinois.

Živilė Bilaišytė (1951-1991) Algirdo Grigaičio nuotrauka

Živilė Bilaišytė

DOVANA

Gal kada nors pasėsiu
tas aštrias šiaurines sėklas,
kurias man atsiuntei oro paštu
prieš daugel metų.
Jos tebemiega pas mane lentynoje,
įvyniotos sidabriniam popieriuj.
Jos kenčia kaip ir aš,
kai mintis užplūsta giedrios dienos,
šilta saulė
ir žvarbus šiaurys.

Gal kada nors aš jas pasėsiu,
ir sužaliuos sode švelnumu dengiamas
žiaurumas,
purpurinis kaip šiaurės naktys,
bet artimos kaip žvaigždės, kurias tu man
padovanojai kitados, visas jas nuo dangaus nurinkęs.
Gal grįš tada sienieji papročiai, ir
aš vėl galėsiu melsti saulės,
kad man gyvybę dovanotų.

Šv. Augustino laiko filosofija

(Atkelta iš 2 psl.)

privalėdamas sekti visu pasaulišku nepastovumu ir kintamumu, jis yra nuolat tarp dviejų priešingų jėgų. Linkdamas prie amžinybės, žmogaus protas stengiasi prie jos priartėti atmintimi, įvaizdžiais ir svajonėmis. Tačiau šiame polėkyje slypi jo privalumas ir jo pasmerkimas. Juk žmogus tik iš dalies gali valdyti laiką, kita dalimi jisai pats laike ir jam paklūsta. Ir todėl šv. Augustinas pabrėžia, kad žmogaus laikas ir yra jo tikrosios būties laikas. Ir žmogaus santykis su jo paties laiku, tai ir yra santykis su jo žmogiškąja būtimi. Šv. Augustinas žmogiškąją būtį supranta, kaip dvasinės ir praktinės veiklos ryšį. Jis labiau vertina dvasinę veiklą ir jos santykį su amžinybe. Juk žmogaus dvasios laikas ir jos santykis su laiku, žmogiškoji savimonė žemiškosios būties sraute, ir apibrėžia jį kaip žmogų, kaip individą, kaip asmenybę.

* * *

Jei pabandytume trumpai apibrėžti šv. Augustino laiko filosofijos reikšmę bendrojoje filosofijos istorijoje, tenka pripažinti, jog tiesioginių pasekėjų jis neturėjo. Tačiau tos gairės, kurias paliko jo hipotetiškas mąstymas, buvo vienaip ar kitaip išvystytos kitų mąstytojų. Ir nors kiekvienas iš jų ėjo savo kryptimi, tuo praturtindami bendrą problematikos tradiciją, jų išeities taškas glūdi šv. Augustino filosofijoje. Ir nors nerasime pas šį mąstytoją sistemingos ar struktūriškai išbaigtos teorijos, bet jo nuoširdus dėmesingumas, jautrus klausimų pasirinkimas ir dar atsargesnis atsakymų ieškojimas — tai jo metodas, kuris pateisino save. Būtent todėl jo mintis galima rasti ir pas Leibnitz'ą (santykinis laikas), ir pas Kant'ą (laikas kaip suvokimo forma), Bergson'ą (tąsa ir atminties reikšmė). O taip pat prie šv. Augustino filosofijos ištakų galima priskirti Platoną, Plotiną, Epikūrą, Lukrecijų, Seneką, o taip pat daugelį kitų senovės mąstytojų, kurie nors ir tiesiogiai nekūrė laiko filosofijos, bet savo mąstymo universalumu gali būti priskirti šiai tradicijai.

PANAUDOTA LITERATŪRA

The Confessions of St. Augustine (transl. Edward B. Pusey). The Harvard Classics.

N. N. Trubnikov. *Žmogiškosios būties laikas* (rusų kalba). Maskva, 1987.

V. N. Jarskaja. *Laikas kultūros evoliucijoje* (rusų kalba). Saratov, 1989.

G. G. Majorov. *Viduramžių filosofijos formavimasis* (rusų kalba). Maskva, 1964.

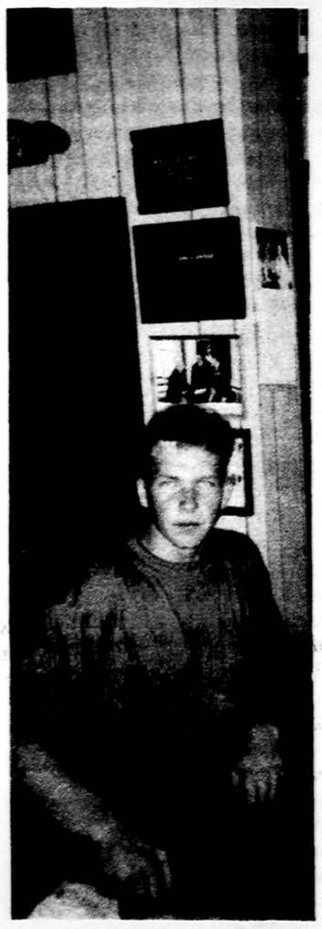

Ugnius Trumpa

Kultūrinė kronika

• **Kazio Bradūno** naujausios knygos *Duona ir druska* sutiktuvės bus Čikagoje, Jaunimo centro kavinėje, sausio 15 dieną (penktadienį) 7 v.v. Išeivijoje gyvenančiam poetui už šią knygą buvo neseniai paskirta 1992 metų Lietuvos valstybinė literatūros premija. Premijuotąją knygą ir aplamai Bradūno kūrybą vakaronėje aptars Algirdas Titus Antanaitis, o savo poezijos rečitalį atliks pats autorius. Šią literatūrinę vakaronę rengia ir visus kviečia Jaunimo centro moterų klubas.

• **Algimanto Kezio** fotografijų paroda vyks nuo šių metų sausio 11 iki vasario 11 dienos Indiana University Northwest meno galerijoje, 3400 Broadway, Gary, Indiana. Telefonas; (219) 980-6891. Parodos atidarymas šioje galerijoje bus ateinantį pirmadienį, sausio 11 dieną, 5 v. p.p.

• **Algirdo Landsbergio** pjesė „Idioto pasaka" (Idiotova Zgodba) įtraukta į 1992-1993 metų Kranj teatro Slovenijoje repertuarą. Jos premjera šiame teatre įvyko 1991 metų rudenį.

• **Į Laisvę fondas** maždaug prieš dvejus metus paskelbė romano konkursą, kuriame dalyvauti buvo kviečiami Lietuvos ir išeivijos rašytojai. Romano tema — lietuvių rezistencija prieš įvairias okupacijas. Buvo sudaryta septynių asmenų vertinimo komisija: Lietuvoje — Vidmantas Valiušaitis, Vytautas Kubilius, Vanda Zaborskaitė; JAV — Česlovas Grincevičius, Paulius Jurkus, Vytautas Volertas ir Leonardas Žitkevičius.

Šis konkursas savo dalyvių skaičiumi greičiausiai bus pasiekęs lietuvių literatūroje rekordą. Jame dalyvavo net 31 autorius, kurių 28 buvo iš Lietuvos ir trys iš JAV. Prisiųstų rankraščių apimtis didelė, kai kurie iš jų apie 500 mašinėle rašytų puslapių. Pirmoji konkurso užbaigimo data turėjo būti atidėta, to prašant Lietuvoje gyvenantiems autoriams ir taip pat komisijos nariams nespėjant perskaityti per Atlantą vis po truputį persiunčiamus rankraščius.

Bet pagaliau šiuo metu konkursas jau eina prie pabaigos. JAV komisijos nariai skaitymą užbaigė, savo sprendimus padarė ir persiuntė Lietuvos komisijos daliai, kuri netrukus paskelbs konkurso laimėtoją ar laimėtojus. Į Laisvę fondas šiam konkursui yra paskyręs 3,000 dolerių. Premijos ar premijų įteikimas numatomas Kaune Vasario 16-osios ar Kovo 11-osios proga. Tai bus pranešta vėliau. *(jb)*

• Los Angeles **Dailiųjų menų klubo** susirinkime, 1992 m. lapkričio 15 d., susirinkimui pirmininkavusi rašytoja Alė Rūta kvietė pasisakyti klubo narius, kurių knygos neseniai buvo perspausdintos ar naujai išspausdintos Lietuvoje. Tokių autorių buvo keturi: **Bernardas Brazdžionis, Alė Rūta, Algirdas Gustaitis, Bronys Raila.** Jie trumpai nušvietė, kaip tai įvyko. Prieš dvejus metus buvo lengviau rasti leidėją, dabar sąlygos pasunkėjusios. Poetė **Danutė Mitkienė** tikisi, kad jos spausdinimui jau pateikta knyga netrukus bus Lietuvoje išleista. Dailininkas **Pranas Gasparonis** kai kuriuos savo drožinius, skulptūros bei keramikos darbus reprodukavo Los Angeles, pasinaudodamas šviesoraščiu; plonomis vinutėmis sunarstęs, lapus įrišo krūvon, nugarėlei uždėjęs storą lipinuką — darbų rinkinio padarė 50 egzempliorių, iš kurių 35 nuvežė dovanų į Lietuvą. Klubo narė dailininkė **Ona Paškevičienė** savo pieštų spalvotų paveikslų rinkinį yra įteikusi spausdinimui Čikagoje; leidinio pasirodymu rūpinasi Algimantas Kezys. Susirinkimo metu buvo plačiai diskutuojama dabartinė Lietuvos spauda, jos kultūrinės, ideologinės, politinės kryptys.

(Metraštininkas)

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.)

mus. Ta prasme laimėtojai nebegalės dangstytis „tautos valia": rinkimai sukasi ne apie valią ar principus, bet apie pažadus ir administraciją. Rinkėjai patiki krašto valdymą politinei grupei, bet tik keleriems metams. Čia veikiantis principas: „Pažiūrėsim, pamatysim".

O tas kelias nepriklausomybėn buvo tikrai ne tik stebuklingas, bet taip pat ir labai šviesus. Jo centre yra nepaprastai įdomus ir Lietuvai savitas Sąjūdis. Jei Sąjūdžio pirmomis dienomis buvo galima galvoti, kad jis yra įkvėptas lenkų Solidarumo ar estų Fronto, tai greitai tą pažiūrą reikėjo keisti, nes Sąjūdis įgavo labai savitus charakterio bruožus. Sąjūdis (bent dabar į jį žvelgiant) teturėjo vieną vienintelį tikslą — Lietuvos nepriklausomybę. Retai kuriai žmonių organizacijai yra lemta taip gražiai savo tikslą pasiekti ir jį pasiekus švariai užsidaryti. O tai Sąjūdžiui pasisekė. Bent dabar atrodo, kad jis jau priklauso herojiškai mūsų praeičiai. Sąjūdžio istorinis vaidmuo pasiliks šviesus, ir to vaidmens neįmanoma per daug liaupsinti. Jei ne Sąjūdis, šiandien dar tebeturėtume Sovietų Sąjungą ir mus tebeerzintų Mykolo Gorbačiovo nesibaigiantys postringavimai. Jei ne Vytauto Landsbergio nuolatiniai ir įkyrūs priminimai pasaulio politikams, kad Lietuva yra jėga įjungta Sovietų Sąjungon, kad Lietuva nori ir turi būti nepriklausoma, kad Lietuvos nepriklausomybė prisidės prie Europos stabilumo, tai dar ir šiandien girdėtume prezidento Jurgio Bušo postringavimus apie nacionalizmo pavojus ir premjerės Margaritos Tečerienės raginimą daryti biznį su plieninių dantų Mykolu. Tad jei ne Vytautas Landsbergis, tebeturėtume ir Mykolą, ir Margaritą, ir Jurgį. Jie visi trys nuėję nuo pasaulio scenos. Skaitytojas pastebės, kad ir Vytautas Landsbergis yra grįžęs prie pianino, tačiau jo vieta Lietuvos istorijoje užtikrinta. Išvesti Lietuvą iš nelaisvės žemės užminuotais keliais dar ir šiandien atrodo stebuklas. O tai padaryti lietuviui, nepakėlus ginklo, skamba neįmanomai. Kas būtų galėjęs pasakyti, kad lietuviai neatsišaudys į juos šaudančius OMON'us, kad jaunos moterys stovės prieš jų linkui važiuojančius tankus sausio tryliktosios naktį — ir nesitrauks? Jei tos jaunos moterys ir jauni vyrai būtų bėgę nuo tankų tą tamsiąją sausio tryliktosios naktį, blogio imperija tebestovėtų ir JAV Kongresas tebesvarstytų kiek reikia skirti lėšų tai imperijai palaikyti, nes pasaulis reikalingas stabilumo.

Tačiau istorija rašoma ir dabar. Lietuvą ir jos rolę taip nesenoje istorijoje reikia ir dabar ginti. Kaip tik praėjusią savaitę skaitėme, kad Rusija kaltina Latviją, jog ši persekiojanti Latvijoje gyvenančius rusus, teisdama OMON pulkininką už tai, kad jo vadovaujamas pulkas žudęs beginklius civilius prie Latvijos Seimo rūmų. Visame pasaulyje kurstomas pyktis Latvijai ir Estijai, kad jos skriaudžia savo mažumas. Pasirodo, kad skriaudžiamos mažumos yra ir tie aukšti sovietinės armijos karininkai pensininkai, kurie Rygoje gyveno kaip inkstas taukuose. Jie nabagėliai dabar turi išmokti latviškai, kad gautų Latvijos pilietybę.

Norim ar nenorim, kaip prie nieztinčios dar neužsitraukusios žaizdos, turime vis sugrįžti prie Lietuvos rinkimų. Bepigu dabar po kelių mėnesių ieškoti kokio nors sidabrinio pamušalo šiame įvykyje. O skaudėti skaudėjo ne vienam — ir tai labai tiesiai ir aiškiai išreiškia rašytojas Eugenijus Ignatavičius, kurio kreipimąsi į brolius ir seseris lietuvius skaitome šiame priedo numeryje. Nebuvo jau taip labai linksma matyti, kad Lietuva geranoriškai stoja į tą rinktinių kvailių klubą, kurio nariai yra Gudija, Gruzija, Rumunija ir Ukraina. Nesvarbu, ar juos vadinsime darbiečiais ar komunistais, Lietuvos rinkimus laimėjusieji yra senieji galiūnai, kurie senomis kategorijomis galvoja ir kalba. Galbūt jie visi taip staiga atsivertė ir pamatė šviesą, kaip Saulius kelyje į Damaską — tai būtų žavu. Bet net tuo atveju galėjo kiek daugiau laiko praeiti, prieš jiems grįžtant į valdžią. Juk ir Paulius bene keturiolika metų praleido, savo gyvenimą apmąstydamas ir atgailaudamas, prieš tapdamas tautų apaštalu. Darbiečiai (ar komunistai) patirs kartų laimėjimo vaisiaus skonį. Bepigu buvo jiems nuošalyje stovėti ir bumbėti apie Landsbergį ir landsbergininkus. Bepigu buvo stabdyti ir blokuoti taip reikalingas reformas. Jie grįžta į valdžią su savo senais įgūdžiais režisuoti ir diktuoti. Jei jie nebus labai atsargūs, tai labai lengvai pasiduos pagundai valdyti Lietuvą iš centro, statyti popierinius fasadus ir agituoti žmones šūkiais. Darbiečių (ar komunistų) laimėjimas tik apstabdo reformas ir prailgina Lietuvos žmonių kentėjimą. Kainų kontrolė ir subsidijų gamintojams įvedimas vėl atideda reformas ir apsunkina normalios ekonominės sistemos sugrįžimą. Valstybiniai monopoliai slopina konkurenciją.

Lietuvos ekonomija ateinančius kelerius metus pasiliks stagnuojanti, panašiai kaip ir kaimynių Gudijos bei Ukrainos. Ekonomijos bėdos gali turėti labai nemalonių politinių pasekmių. Besitęsianti ekonominė stagnacija duos progą ekonomiškai atsigaunančiai kaimynei Lenkijai daryti Lietuvą savo ekonomine kolonija. Lietuvos darbo jėga jau dabar pigesnė už Lenkijos. Taip, kaip anksčiau lenkai vykdavo į Vokietiją dirbti už mažą užmokestį prie statybos darbų, lygiai taip dabar lietuviai vyksta Lenkijon uždarbiauti statybos darbuose, dirbdami už mažesnį užmokestį, negu lenkai statybininkai. Lietuvos bronzinės paminklų lentos irgi keliauna Lenkijon, kur jos sulydomos vario elektros laidams. Jei Lietuvos ekonomija ir toliau bus vairuojama iš centro, į Lietuvą plauks lenkų gaminamos prekės, o Lietuva eksportuos Lenkijon cementą, elektrą ir benziną.

Lietuvos ekonomija stovi kryžkelėje. Tik kas blogiausia, kad šioje kryžkelėje ji stovi jau kelerius metus. Milžiniški fabrikai neva dirba, bet jų produktai nebereikalingi. Fabrikai paleidžia darbininkus vasaros atostogoms, nes jie neturi žaliavų gamybai, kuri paskui neturės pirkėjų. Yra tačiau ir prošvaisčių: fabrikas, kuris gamino karinės elektronikos įtaisus dabar persitvarko gaminti aukštos kokybės elektroninius telefonus. Lietuvos gydytojams trūksta adatų vienkartiniams švirkštams ir Lietuvos dantistai skundžiasi neturį pagrindinių instrumentų. Čia, atrodytų, yra proga gaminti aukštos kokybės reikmenis, kurie būtų labai pageidaujami visoje Rytų Europoje. Vaistų pramonė duoda irgi dideles galimybes, nors čia gali būti kaip ir Latvijoje, kur biotechnologijos įmonė, pasirodo, masiniais kiekiais gamino amfetamino tipo vaistus. Lietuvos biotechnologijos reagentų įmonė „Fermentas" jau išsikovojusi sau rinką ir pačioje Amerikoje. Apie tai rašė ne tik žurnalas *Science*, bet ir *The New York Times*. Būtų gera, kad Lietuvos eksportui pagrindą duotų aukštosios technologijos prekės, kaip komunikacijos elektronika ir biotechnologijai reikalingi skiediniai.

Stovėdami Naujųjų metų angoje, žvelgiame į Lietuvą. Jos ateitis yra pilna galimybių, o jų panaudojimas priklauso nuo pačių Lietuvos žmonių pasirinkimo, lygiai taip kaip praėjusiuose rinkimuose. Jei Lietuvoje bus skatinama, o ne slopinama asmeninė iniciatyva, jei gyvenimas taps normalesnis, jei pradės dingti ir mafija, ir pikti biurokratai, tai vėl galėsime sakyti, kad ateitį regim Tėvynės laimingą.

a.a.ll.